

אופרת הילדים "ברונדיבאר"

אופרת הילדים "ברונדיבאר" נכתבה ב-1938, עוד לפני הכיבוש הנאצי, על ידי המלחין הצ'כי **האנס קראסה**, לטקסט של המחזאי אדולף הופמייסטר, לתחרות מטעם משרד החינוך והתרבות הצ'כי. האופרה הועלתה בסתר, תוך סיכון רב, בחורף 3-1942 בבית היתומים היהודי בפראג ואחרי שתי הופעות נשלחו כל המשתתפים לגטו טרזין. בגטו, הועלתה האופרה מחדש והוצגה 55 פעמים לרוב בעליות גג מאובקת. השתתפו בה ילדים רבים שהתחלפו לעיתים קרובות בגלל השילוחים בטרנספורטים למחנות במזרח. לכל תפקיד באופרה הכינו המורים למוסיקה מספר ילדים, כדי שתמיד ימצאו שחקנים שמכירים את התפקידים. האופרה הועלתה בפני **משלחת הצלב האדום** הבינלאומי והדני בעת ביקורם בגטו טרזין ביוני 1944. כמו כן מופיעים קטעים מהאופרה **בסרט התעמולה** שצילמו הנאצים בגטו טרזין שחלקים ממנו שרדו. ממשותפי האופרה נותרו בחיים ילדים מעטים. האופרה מועלית כיום לעיתים תכופות בישראל וברחבי העולם.

הנס קראסה (1899-1944) – נולד ב-30 בנובמבר 1899, הגיע לגטו טרזין באוגוסט 1942 בגיל 42, נשלח לאושוויץ-בירקנאו באוקטובר 1944 ושם ניספה.

סיפור האופרה

האופרה מספרת את סיפורם של אניקה ופפיצ'ק, אח ואחות עניים, אשר יוצאים במצוות הרופא להביא חלב לאמם החולה. במהרה מתברר להם שללא כסף לא יוכלו להשיג את החלב. הם רואים כיצד "ברונדיבאר", בעל תיבת הנגינה, מקבל מהקהל בשוק כסף עבור נגינתו ומחליטים גם הם לשיר שיר, בתקווה שירוויחו מעט כסף. אך ברונדיבאר אינו רוצה מתחרים ומגרש אותם. חתול כלב וציפור, הרואים את סבלם של הילדים, מחליטים לבוא לעזרתם. הם מארגנים את כל ילדי השכונה וביחד עם אניקה ופפיצ'ק הם שרים לקהל שבשוק שיר ערש נוגע ללב. הקהל הנרגש תורם לילדים ביד נדיבה. ברונדיבאר, הזועם על שהפסיד בקרב, גונב את כספם ובורח, אך בסוף הטוב הוא נתפס והאופרה מסתיימת בשיר הניצחון של הטוב על הרשע.

שיר סיום האופרה

מובס הוא ברונדיבר
והוא בורח כבר
נגנו בתוף הפח
כי הרשע נוצח.
הניצחון הוא קל,
קל מאוד, כן זה קל.
ביחד – בלי פחד!
פתחנו בשירה, באהבה רבה
נרקוד, נשמח ביחד.

מי שכך אוהב, את הורים שלו –
ואת מולדתו
מי שדובר אמת...
נאהב רק אותו
ונשחק עימו!

מתוך עדות של אחד המשתתפים

"בעל תיבת הנגינה ברונדיבר" – אופרת ילדים אשר מוצגת עתה בפני הקהל של טרזין באין-ספור הצגות, לבטח ראויה להצלחה שבה היא זוכה.
..... אני יכול לומר שהמאמץ שהיה דרוש להכנת האופרה לא היה קטן, ושלא היה קל להשתלט בתקופה קצרה יחסית של חודש וחצי על החזרות עם תזמורת בת עשרה נגנים, מקהלה בת ארבעים זמרים ועם עשרה סולנים, אף הם ילדים.
... הצגת הבכורה הייתה הצלחה מושלמת. באנו כשעה וחצי לפני ההתחלה ואחרי שקצת הבטנו בפרצופים שלנו עם האיפור, שנראה לנו איום ונורא, התחלנו להשתולל כמו בחזרות.
אבל, עם כניסת ראשוני הקהל לאולם, התחילה אימת הקהל להשתלט עלינו וגם אלה שאמרו שלא איכפת להם – אזזניהם הכחילו מרב פחד, איך זה ייגמר ... עם הצלילים המוכרים הראשונים נרגענו והתחלנו לשחק וזה הצליח!!! כשגמרנו לשיר ומחיאות הכפיים רעמו באולם, היינו כולנו מאושרים... שמחנו שעשינו עבודה טובה.
"ברונדיבאר", יישאר לנו המשתתפים, אחד הזיכרונות היפים המעטים מגטו טרזין.

איני (רודולף) לאוב, (שר את תפקיד החתול באופרה), "זודם"

קטעים מתוך כתבתו של רודולף פרוידנפלד, מנצח האופרה ברונדיבאר. הכתבה הודפסה בנובמבר 1964 בעיתון הקהילה היהודית בפראג. תרגום: שמואל בלוך, בן דודו של הונזה טרייכלינגר ששיחק את תפקיד ברונדיבאר.

מצבה קטנה להונזה

הונזה טרייכלינגר היה בן 14, כשביקש לשחק את תפקיד הרשע ברונדיבאר. מיד הפך הונזה לסלבריטי... "מהולל ומוכר. לאן שזז צעקו עליו: "ברונדיבאר, ברונדיבאר!" הטבחים היו מוסיפים למנת האוכל שלו. לבסוף החליט להגיע לזקן היהודים ששאל אותו: "מה רצונך ברונדיבאר?" "הייתי רוצה לעבוד קרוב לאוכל". כך זכה להסתפח אל הקבצים, שעיבדו את הבשר. זו הייתה זכות ממנה נהנו גם בני משפחתו המאמצת (הונזה היה יתום).... הונזה הפך באופן אינסטינקטיבי את דמותו של ברונדיבאר הרשע, לאנושית ולמד להניע את שפמו המודבק בשליטה מלאה. קומתו הנמוכה של הונזה הייתה גורלית, באשוויץ-בירקנאו הוא נשלח עם הילדים והזקנים לתאי הגז.

מתוך עדותו של **רודולף פרוידנפלד**, מנצח האופרה, (נובמבר 1964)

שלא פחדנו

...על זה בטח לא חשב אדולף הופמייסטר, שהתמליל לאופרה שכתב יעודד בעתיד הקרוב אלפי אסירים. באיזו התלהבות שרנו: "הכו בתוף, הניצחון הוא לנו...כי לא נכנענו...ולא פחדנו.... את כל מושג הרוע היה ניתן לסכם במילה "ברונדיבאר". מול הרוע חייבים להתייבב ביד, בודד לא יצליח. "נחוצים לנו רבים! רבים יותר זה טוב יותר!"
...הבכורה הייתה ב-26 בספטמבר 1943. היה מהמם...ללטף במבט את כל הילדים לחייך ולהעמיד פנים ששום דבר לא יכול לקרות, הכול ילך חלק. לכבות את האור באולם, קדימה. אני יוצא בדלת קטנטונת לתזמורת וברגע זה שוכח שאני אסיר, שאנחנו אסירים! לרגע כולנו שוכחים וחווים ביחד עם הילדים רגעים בלתי נשכחים שלא ניתנים לשחזור.....

ההופעה בפני משלחת הצלב האדום
.....בערב הגיע הפקודה, ברונדיבאר יוצג (בפני **המשלחת**). אבל הבמה כהה מדי, לא מספיק עליזה עבור ילדים...היצרים עמלו כל הלילה..ובבוקר היו
הקלעים מוכנים ומוצבים. רובע עירוני עם בית ספר מודרני!
נקבע שהמשלחת תצפה בפינאלה (הסיום). את הרמז הראשון קיבלתי עם התקרב השיירה. השני עם עלייתם במדרגות וברמז השלישי הנפתי את ידי לפתיחת
הקטע... "ברונדיבאר מנוצח... כי לא פחדנו... כי לא נכנענו" ... על פי הוראות הבמאי היה על הילדים להרים באותו הרגע את כל מה שהחזיקו ביד, ספר, תיק,
מחברת. מכיון שילד הוא ילד בכל מקום היו רובם שוכחים להביא את האביזרים, אז במקומם הם הרימו רק אגרופים וזה כנראה מאוד מצא חן.
הביקור הסתיים, הסתיימו גם ההטבות שבאו עם ההכנות. הגיע גם זמן צילומי סרט התעמולה ממנו שרד חלק ולאחר מכן נאסר הכול. החלו הטרנספורטים
ההמוניים מטריזין. עם הראשון הלכנו גם אנחנו. בסך הכול הצגנו את האופרה 55 פעמים.
לבסוף גברנו על ברונדיבאר! לנו הניצחון! אבל מאז, " ת' מנגינה, מנגינה עליזה, שיר לכת..." ילדי טריזין כבר לא שרים.